

Emlékezés a régi időkre

Memoárok, naplók, életrajzok, tárcák, esszékötetek

Több száz új mű jelent meg a könyvhétre, ebből 196 kötet címe és rövid leírása olvasható a 72. Ünnepi Könyvhét színes prospektusában. Am legalább még egyszer ennyi újdonsággal találkozhatnak a kiadók standjain a könyvbarátok. Ezúttal csak néhány cseppet mutathatunk meg a tengerből, abban a reményben, hogy ajánlatunk érzékelteti a magyar könyvkiadás sokrétűségét és jellegzetes műfaji tendenciáit.

Életrajz készítenek az írók az új évezred küszöbén. Ezzel magyarázható, hogy a kortárs magyar irodalom ünnepén a memoárirodalom a műfaji listavezető. Posztumusz emléket állítanak az utódok a mostoha sorsú íróknak, történelmi személyiségeknek, akiket méltatlanul elfelejtettek – míg a sokféle politikai fordulatot megélt tollforgatók ítélőszékét tartanak önmaguk és koruk fölött.

Szellemi rokonok

Pap Károly hét kötetben közreadott életműsorozatához kapcsolódik a róla szóló nyolcadik, Az igazságkereső Pap Károly című kötet. Lichtmann Tamás új szemléletű monográfiájában párhuzamos történelmi életrajzhoz hasonló kettős portrét készít a második világháborúban elpusztult nemzedék magányos íróprófétájáról – és szellemi rokonáról: Franz Kafkáról. A monográfus így szeretné elhelyezni a világirodalomban „a legkövetkezetesebb magyar zsidó író”. (*Múlt és Jövő Kiadó*)

A varázsló ifjúkora

A száz éve született Szerb Antal 1917 és 1924 között keletkezett, mindmáig kiadatlan naplója emberi-szellemi fejlődésrajzot rögzít. Az enciklopédikus műveltségű irodalmár ifjúkori eszmei tájékozódása alapján nyomon követhetjük a lelki alkat által determinált gondolkodás sajátos alakulását – a magánjellegű följegyzésekből pedig regényeinek számos rejtélyes motívumát megfejthetjük. (*Magvető*)

Mítoszok bűvöletében

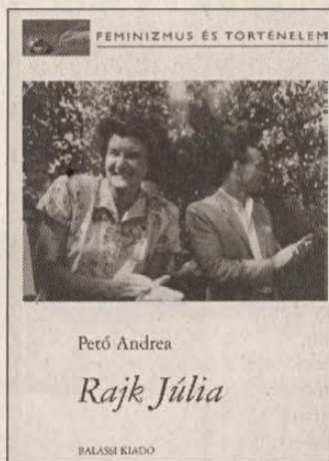
„Kodolányi János életművét és kivált szellemiségét nem fogadta be a maga teljességében a magyar kultúra. Legfeljebb ennek a szellemiségnek a töredékeit” – írta Pomogáts Béla az 1969-ben elhunyt, a rendszerváltás egyik első posztumusz Kossuth-díjas írójáról. A Nap Kiadó In memoriam... sorozatának Én vagyok című kötetében a kortársak, barátok, író-társak válogatott egykorú publikációi és az író önvallozásai segítenek árnyaltan bemutatni a móríci realizmus vértetéiben sokféle tájékozódó író, akit az igazságkeresés szándéka vezetett mindig, akár a baloldalon, akár a népi mozgalomban, akár – elhallgattatását és megbélyegzését követően – tudatos magányba zárkozva, a történelem mitikus messzeségeiben kutatta az ember megváltásának lehetőségét. (*Nap*)

Rímek a múltból

Eörsi István – aki június 16-án tölti be hetvenedik életévét – ki-méletlen öniróniával „leplezi le” önmagát új kötetében, és támadási felületet kereső pocskondiázóit is erre biztatja. „A versdokumentum olyan elmeszülemény, amely verses formában, de költői hozam nélkül dokumentálja szerzőjének érzületét, gondolkodásmódját. 1949–1956 között eleinte sztálinista, majd antisztálinista versdokumentumok állítottak elő zavarba ejtő bőségben. Most pedig, szakítva a divattal, elhatároztam, hogy a nyilvánosság előtt szembenézek velük” – írja a bevezetőben. Nem tagadja le, hogy ígéretes ifjú költőként 1952-ben József Attila-díjat kapott egy Rékosit méltató verséért, s azt sem, hogy annak idején vakon elhitte mindazt, amivel Rajk László 1949-ben hamisan vádolta magát. „Ma már tudom, hogy minden rendszert az jellemez, ami megtörténhet benne” – vonja le a tanulságot az egykori 56-os elítélt, aki időközben megrögzött szabadgondolkodóvá vált, s ma is fiatalokat megszégyenítő vehemenciával emeli

föl a szavát minden, demokráciánkat veszélyeztető jelenség ellen. Kevesen képesek ilyen kegyetlenül őszintén szembenézni egykori önmagukkal. (*Palatinus*)

Feleség a történelemben

Rajk László felesége, majd özvegye sorsát, identitásáért való küzdelmét követi nyomon Pető Andrea életrajzi monográfiája, mely a Balassi Kiadó Feminizmus és történelem című sorozatában jelent meg. Rajk Lászlóné született Földi Júlia életét alapvetően a házassága determinálta. Pető Andrea szavai szerint „sorsa a férje sorsa lett, ő maga pedig a nagypolitikai játszmák áldozatává vált. Györk Lászlónéként nevével, múltjával, korábbi életétől megfosztva szabadult a börtönből. Évekbe telt, amíg visszaszerelte a nevét, feldolgozta múltja fordulópontjait, és »saját nevet« szerzett: »a« Rajk Juliát.” (*Balassi*)

Az agyafúrt költő

Ahogy Karinthy Frigyes megírta egykor sikeres agyműtétje történetét Utazás a koponyám körül címmel, az évek óta súlyos Parkinson-kórban szenvedő Orbán Ottó is feldolgozta betegsége és a kínzó tünetektől mentesítő operáció – a neuropésméker-beültetés – élményeit. Újjászületésének krónikáját Az agyafúrt költő címmel az Élet és Irodalomban közölte folytatásokban, és most a Falfirkák sorozat többi darabjával együtt új esszékötetében is olvasható. Önéletrajzi elemekkel sűrűn átszőtt írása mégis több mint önéletrajz, hiszen a költő számára a megélt élmény is csak ürügy, hogy intenzíven mélyre hatoló gondolati prózában elmélkedjék a világról s benne önmagáról. (*Magvető*)

Mesterek, szélhámosok

Popper Péter Holdidő című új portrékötetében arról akar tanúságot tenni, hogy minden „sötétnek” érzett korban részünk van jókedvben, alkotásban, szerelemben és természetesen győtrődésben, kegyetlenségben, butaságban is, akárcsak ma. A neves pszichológus őseiről és azokról a korszakra jellemző – kivétel nélkül már halott – figurákról ír, akik így vagy úgy hatással voltak rá: művészekről, politikusokról, misztikusokról, filozófusokról, szélhámosokról, köztük Aczél Györgyről, Füst Milánról, Hermann Imréről, Lukács Györgyről, Montágh Imréről, Pető Andrásról és Révai Józsefről. Szubjektív emlékezetre támaszkodva elnézett kér az életben levő hozzátartozóktól. (*Saxum*)

Don Juan a diványon

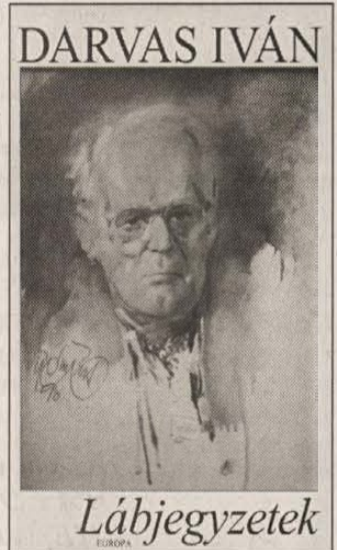
Ki gondolná, hogy a szoknyapécerek, a szalmaláng természetű női „skalpvadászok” a pszichológus nézőpontjából súlyos kötődési zavarral küszködő férfiak, akikre mindenféle nő erős szextöltésű ingerként hat, amelynek egyszerűen nem tudnak ellenállni? Mohás Livia, a kitűnő írópszichológus A váltakozó idő cí-

mű új esszékötetében egy szokatlan fogalmat is bevezet: a morális mellett a „mentális donjuanságot”: „Ennek ormótlansága szembevetendő Lukács György tűzparancsában. Önmagát – az emberi autonómia nevében – felmenteti a katonáskodás alól a háború kitörésekor, de a proletárforradalom idején az ő parancsára tizedelik meg a vöröskatonákat” – írja. A kötetben apákról és más férfiakról, anyákról és asszonyokról, majd végül kicsit önmagáról – az íróról mint pszichológusról és a pszichológusról mint íróról – közöl a szerző személyes műhelytitkokat. (*Kortárs*)

Tárcák a közelmúltból

Egy író, aki évtizedeken át újságíróként keresi a kenyerét, és még Bródy Sándor leszármazottjának is vallhatja magát, természetesen igyekszik belopni az irodalmat a sajtóba is. Benedek István Gábornak – számos novella, regény mellett – egy egész kötetre való tárca gazdagítja életművét, amelyeket kimentett a hírlaptemetőből, és időrendbe állítva újra közreadta őket. Öt lövés a történelemre címmel mint egy „darabnyi, de azért pontosan összefüggő, fontos világot”. A tótkomlósi szülőfaluból hozott emlékek éppúgy megelevenednek a lebilincselően anekdotázó, a zsidósorsok tragédiájára különösen érzékeny szerző leírásában, mint a felnőttfejjel átélt vagy olvasmányai alapján elképzelt élmények. Írásai apropóját – a műfajból adódóan – rendszerint aktuális esemény, gyakran haláleset adja, ezért gyakori a végső főhajtás, de nála a szellemidézés: föltámasztás, mert a történetek hősei az emlékezetben is elevenek maradnak. (*Göncöl*)

Rejtekező kitarulkozó

Nem adja ki bárkinek a titkait Darvas Iván, aki hetvenes évei derekán önéletrajzírásra adta a fejét. A színpadon kitarulkozó, civilben azonban „gátlásos önmotogató” kinjában találta ki a „dupla fenekű” szöveget Lábjegyzetek című kötetében, mondván: „aki lusta utánajárni, mit is rejtettem el a lábjegyzetekben, azelőtt nincs is mit szégyenkezni, úgyse tud meg rólam semmi lényegeset (pláne rejtetnivalót). Aki meg elolvassa őket... magára vessen! (Viszont akkor hátha megért... és talán-talán meg is bocsát!).” (*Europa*)

Posztumusz tisztelgés

„Sinkovits Imre alakja itt él bennünk. Valamennyiünkben. Az élményeinkben. Ez a könyv eszköz. Hogy a segítségével fölidézzük. A hangját. Az arcát. Az énje egészét. A maga emberi teljességében” – írja a Sinkovits című könyv ajánlásában Göncz Árpád. A Hungalibri új sorozatában – sajnos már csak posztumusz – megjelent kötet előszavát Sütő András írta, Cenner Mihály „a nemzet színésze” színpadi szerepeit, Gervai András a filmszínészi pályát elemzi, Bóta Gábor a családdal készített interjúkat adja közre. Sütő András Sinkovitsról szóló cikkei és búcsúbeszéde is olvasható az emlékkönyvben. (*Hungalibri*)